

Blóðprufur við Alzheimer breyta leiknum

Sænski vísindamaðurinn Henrik Zetterberg hefur með teymi sínu tekist að greina Alzheimer með blóðprufum. Strax eftir áramót verði þær notaðar klínískt í stað mænustungna. Hann vonar að hægt verði að byrja á Íslandi á sama tíma og í Svíþjóð

■ ■ ■ Gunnhildur Arna Gunnarsdóttir

Henrik Zetterberg er Íslandsvinur og hefur margoft komið til landsins. „Er farið gjósa?“ spyr hann hressilega. „Ég elska útsýnið, andrúmsloftið og hef unnið með íslenskum kollegum, eins og Jóni Snædal.“ Hann stefnir á að leigja bíl og keyra um. Vera nokkra daga. Mynd/ Elin Lindström, Göteborgs Universitet

„Afsakið að ég gat ekki tekið símann fyrr. Ég var að koma frá Silvíu drottningu hér í Stokkhólmi sem verðlaunaði ungan vísindamann, Jacob Vogel, fyrir hönd sænsku Alzheimer-samtakanna. En ég er kominn út og rölti hérna að lestarstöðinni,“ segir Henrik Zetterberg, prófessor í taugaeftnafræði við Háskólann í Gautaborg og yfirlæknir í klínískri efnafraeði við Sahlgrenska. Hann er einnig gestaprófessor við Wisconsin-Madison háskólann. „Já, þetta er ekki

venjulegur dagur. Hann er yfirleitt þéttsetinn hefðbundnum fundum.“

Zetterberg er afslappaður í miðjum umferðarkliðnum þegar *Læknablaðið* hringir. Þarna eru aðeins 10 dagar í fyrirlestur hans á fræðslufundi lyflækninga í Blásölum um þetta vísindaafrek að þróa blóðprufur til að greina glöp. Zetterberg vonast til að efla samstarfið við íslenska kollega.

Verðlaun drottningarinnar hafa árlega frá 2014 verið afhent ungu Alzheimer-vísindamanni en drottningin hefur verið bandamaður vísindamanna enda þjáðist móðir hennar af heilabilun og bróðir hennar lést úr Alzheimer.

Zetterberg, sem einnig fékk viðurkenningu á dögumum þegar hann fékk afhent Ingvars-verðlaun Sænska læknafélagsins fyrir framúrskarandi rannsóknir á vitmunalegum sjúkdómum, hefur náð miklum árangri. Teymið hans, sem samanstendur af 80 sérfræðingum, hefur umbreytt mænuvökvaprófunum fyrir Alzheimer í blóðprufu eftir fyrstu vísendingarnar fyrir 10 árum. Hann stefnir á að mæla aðra heilabilunarsjúkdóma með þessum hætti.

„Þessi blóðlífmerki virka merkilega vel fyrir Alzheimer,“ segir Zetterberg og leggur áherslu á að með blóðprufunum verði hægt að grípa Alzheimer fyrr og því fyrr sem sjúkdómurinn greinist sé útkoma meðferða betri.

„Lífmerkin greinast strax og amyloid-skellur byrja að myndast,“ segir hann. Hann segir blóðprufurnar sýna hvort einstaklingur þjáist af elligliðum en þær greina ekki hveirrar gerðar, séu þau önnur en Alzheimer. Helmingur elliglapa flokkist til Alzheimer en hinn ekki en hann vonist til að ná einnig þeim áfanga að grípa Lewy body-glöp og framheilaskaða (*frontotemporal dementia*), sem sjá megi á prótínum, með blóðprufum.

„Bíddu nú aðeins á meðan ég stekk inn í lestina,“ segir hann. „Hvar vorum við?“ Viðtalið heldur áfram og Zetterberg segir frá því að hann stefni á að nota blóðgreininguna í klínísku starfi strax eftir áramót. Almennt þurfi aðeins klínískt efnafraeðigreiningartæki til. „Við þurfum engin sérúrræði, sem er mjög gott,“ segir hann og því auðvelt að hefja leika í Evrópu.

„Svo búumst við við því að byrja í Bandaríkjunum í kjölfarið. En við getum byrjað strax í Svíþjóð og Íslandi,“ segir hann. „Við þurfum ekki að bíða eftir staðfestingu yfirvalda“ og hann muni á fundinum hvetja íslenska kollega til að vera með frá byrjun.

En hverju breyta blóðprufur í stað mænustunga fyrir sjúklinga? „Þetta er auðveldara greiningarferli,“ segir hann og að almennir læknar geti þá greint glöpin. „Já, við sjáum að leikar eru að breytast um þessar mundir þegar kemur að klínískri vinnu.“

Ólöf Jóna Elíasdóttir

Breytingar í ritstjórn *Læknablaðsins*

Ólafur Árni Sveinsson taugalæknir hefur ákveðið að víkja úr ritstjórn *Læknablaðsins* eftir tæplega þriggja ára setu. Fyrir hönd *Læknablaðsins* eru honum þökkúð vel unnin störf og hann fær bestu óskir um góðan framgang í framtíðarstörfum sínum.

Ólöf Jóna Elíasdóttir sérfræðingur í taugalækningum á Landspítala kemur nú inn í ritstjórn. Hún lauk læknanámi frá Háskóla Íslands 2008 og doktorsprófi frá sama skóla 2020. Hún lauk sérnámi í taugalækningum í Linköping í Svíþjóð árið 2016. Hún starfaði á neuromuscular centrum á taugadeild Sahlgrenska-sjúkrahússins í Gautaborg 2017-2022.

Hún hefur verið leiðbeinandi sérnámslæknis í taugalækningum og kennt við Gautaborgarháskóla.

Ólöf Jóna var meðlimur í vinnuhóp um klínískar leiðbeiningar í taugasjúkdómum í Svíþjóð og teymi um sjaldgæfa taugasjúkdóma hjá Socialstyrelsen. Hún var auk þess virk í kennslu við Gautaborgarháskóla og leiðbeiningum sérnámslækna í taugalækningum.

Ritstjórn býður Ólöfu Jónu velkomna í hópinn og væntir mikils af samstarfinu við hana.

Heilbrigðisþing í sjötta sinn

„Við stjórnnum ekki náttúrunni en við stýrum aðgerðum okkar,“ sagði Guðni Th. Jóhannesson forseti Íslands þegar hann benti á að aðgerðir í Grindavík, nú þegar jörðin skelfur og líkur eru á eldgosi, væru byggðar á gögnum ólíkt því sem var í Vestmannaeyjum fyrir 50 árum.

Þéttsetið var í Norðurljósasal Hörpu þegar Heilbrigðisþing 2023 fór fram þann 14. nóvember. Þetta var sjötta þingið og hafði norræna skírskotun vegna formennsku Íslands í Norrænu ráðherranefndinni. Útgangspunkturinn var Gögn og gervigreind: framtíð sjálfbærrar heilbrigðisþjónustu.

Hundurinn Alex var í vinnunni rétt eins og aðrir sem hlýddu á fyrirlestur stjórnarformanns Landspítala og forstjóra Karólínska, Björns Zoëga, sem talaði frá Svíþjóð. Fundarstjóri var Kristján Kristjánsson. Mynd/gag

Katrín Þórarinsdóttir er formaður Fræðsluráðs sem stendur að Læknadögum. Þeir verða dagana 15.-19. janúar 2024. Mynd/gag

Læknirinn, vísindamaðurinn og frumkvöðullinn Özlem Türeci, prófessor við Helmholtz-stofnun krabbameinslæknunga og Johannes Gutenberg-háskólann í Mainz, verður meðal erlendra fyrirlesara á Læknadögum í janúar. Türeci var meðal stofnenda líftæknifyrirtækisins BioNTech. Það þróaði árið 2020 fyrsta

Þrjátíu málþing á Læknadögum

mRNA-bóluefnið sem samþykkt var til notkunar gegn COVID-19.

„Já, ég hlakka mikið til að hlusta á erindið hjá Özlem um þróun nýrra bóluefna og heyra hennar framtíðarspá í þessum efnum,“ segir segir Katrín Þórarinsdóttir, formaður Fræðsluráðs og gigtarlæknir. „Mér finnst einkennandi fyrir Læknadaga nú hvað það er mikil fjölbreytni í efnisvali og einnig hversu mikill metnaður hefur verið lagður í málþingin.“

Sex málþing á dag, 30 í heildina, verða á Læknadögum í janúar auk síðdegisþinga. Þá verða um 15 hádegisfundir og fimm vinnubúðir. Katrín segir búist við 850-1000 manns. „Við vonumst auðvitað til að læknar fjölmenni á Læknadaga og við viljum einnig hvetja annað heil-

brigðisstarfsfólk til þess að mæta.“ En er eitthvert málþing sem hún ætlar ekki að missa af? „Ég get eiginlega ekki gert upp á milli þeirra. Þetta á eftir að verða erfitt val þegar kemur að sjálfum Læknadögum.“

Læknadagar eru umfangsmiklir að vanda og verður þriðjudagurinn þemadagur: *Klínísk viðfangsefni tengd lyflæknisfræði* fyrir og eftir hádegi og *Endurhæfing á Íslandi* fyrir og eftir hádegi, svo eitthvað sé nefnt. „Læknadagar eru frábært tækifæri fyrir okkur lækna að fræðast og sjá nýjungar í læknisfræði en líka að hitta kollegana og styrkja böndin. Það er því synd að sleppa þeim,“ segir hún í léttum tóni.

Opnað verður fyrir skráningu á Læknadaga í byrjun desember.